

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

BOSHLANG'ICH TA'LIMGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI TATBIQ ETISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA RIVOJLANISH OMILLARI

XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMANI

MATERIALLARI

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
МАКТАБГАЧА ВА БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ ФАКУЛЬТЕТИ
БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ МЕТОДИКАСИ КАФЕДРАСИ**

**БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМГА РАҚАМЛИ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ТАТБИҚ ЭТИШНИНГ
ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ ВА
РИВОЖЛАНИШ ОМИЛЛАРИ**

ХАЛҚАРО МИҚЁСИДАГИ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН

МАТЕРИАЛЛАРИ

2021 йил, 1 -2 апрель

Бухоро - 2021

ТАЛАБАЛАРДА МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ТАРБИЯНИНГ АҲАМИЯТИ

Г. Ш. Рахмонова,
БухДУ ўқитувчиси

Аннотация: Ушбу мақолада олий ўқув юртлари талабаларининг маънавий-ахлоқий компетентлигини ривожлантириш методикалари, рақобатбардош кадрлар тайёрлаш механизмлари, бўлажак ўқитувчиларнинг ахлоқий сифатларини ривожлантиришнинг амалий педагогик тизими ҳақида фикр юритилган.

Аннотация: в данной статье рассматриваются методики развития духовно-нравственной компетентности студентов высших учебных заведений, механизмы подготовки конкурентоспособных кадров, рассматривается практическая педагогическая система развития нравственных качеств будущих педагогов.

Abstract: this article discusses the methods of developing the spiritual and moral competence of students of higher educational institutions, the mechanisms of training competitive personnel, and the practical pedagogical system of developing the moral qualities of future teachers.

Калит сўзлар: компетенция, методика, механизм, баркамол шахс, маънавий-ахлоқий компетенция.

Ключевые слова: компетентность, методология, компетентность, личность, морально-нравственная компетентность.

Keywords: competence, methodology, competence, personality, moral-moral competence.

Жаҳон таълим тизимида талабаларнинг маънавий-ахлоқий компетентлигини ривожлантириш методикалари, рақобатбардош кадрлар тайёрлаш механизмлари, бўлажак ўқитувчиларнинг ахлоқий сифатларини ривожлантиришнинг амалий педагогик тизими, ўқитиш моделлари технологик тараққиёт ғоялари билан уйғунлаштирилган интерфаол дастурлар таълим жараёнига татбиқ этилган. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг “XXI асрнинг Олий таълими” Бутунжаҳон декларацияси, ЮНЕСКОнинг “Олий таълимни ислоҳ қилиш ва ривожлантириш” дастурий ҳужжатларида дунё миқёсида олий таълим муассасаларида таълим сифатини оширишга, модулли таълимни ташкил этишга, ўқитишнинг замонавий усуллари жорий этиш орқали талабаларни маънавий-ахлоқий тарбиялаш методикасини янада такомиллаштиришга алоҳида эътибор берилган.

Бугунги кунда давлатимизнинг асосий мақсадларидан бири келажак пойдевори бўлган ёшларни маънавий, маданий, ахлоқий, сиёсий, ҳуқуқий, иқтисодий, ижтимоий етук мустақил фикрловчи баркамол авлод қилиб вояга етказишдир.

Республикамиз таълим муассасаларида баркамол шахсни камол топтиришга доир меъёрий ҳужжатлар ишлаб чиқиш, илғор педагогик ва ахборот-коммуникацион технологияларни таълим жараёнига кенг жорий қилиш, моддий-техник базасини янгилашга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида “мустақил фикрлайдиган, қатъий ҳаётий нуктаи назарга эга, Ватанга содиқ ёшларни тарбиялаш, демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш жараёнида уларнинг ижтимоий фаоллигини ошириш” бўйича устувор вазифалар белгиланган. Бу эса шахс интеллектуал сифатларини шакллантириш, унинг ишлаб чиқариш, жамият ижтимоий, сиёсий, маданий, маърифий ҳаётида фаол ва муваффақиятли иштирокини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Узлуксиз маънавий тарбия концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” 2019 йил 3 майдаги ПҚ-4307-сон қарори ижросини таъминлаш, шунингдек, ёшларни мустақил ҳаётга дунёқараши кенг, фаол фуқаролар этиб тарбиялаш мақсадида Вазирлар Маҳкамасининг қарори қабул қилинди. Концепциянинг мақсади — ёш авлодда мустақил ва бахтли ҳаёт учун зарур ижтимоий малака ҳамда фазилатларни ёшига мос, босқичма-босқич шакллантиришдан иборатдир.

Ёшлар онги ва қалбида маънавий-ахлоқий тушунчалар чуқур ўрин олиши учун халқнинг миллий тарбия усуллари, буюк алломаларнинг жаҳон илм-фанига қўшган ҳиссалари, бой илмий меросига мурожаат қилиш ўз самарасини беради. Зеро, тарбия тушунчаси ўзида “тарбияланувчининг онги (ижтимоий характердаги амалий фаолиятга руҳлантирувчи ҳиссий ва ақлий соҳаларига) ҳамда феъл-атворга шахсни ривожлантиришга зарур шарт-шароитларни таъминловчи муайян йўл-йўриқ, тушунча, тамойил, кадриятли йўналишни шакллантириш мақсадида таъсир кўрсатиш” мазмунини мужассам этади.

Инсоннинг маънавий-ахлоқий тарбиясида таълим-тарбия жараёнида ўқитиладиган фанлар, оммавий ахборот воситалари, тарғибот-ташвиқот ишлари ҳам аҳамиятлидир. Олий ўқув

юртларида бўлажак ўқитувчиларни миллий ва умуминсоний кадриятлар, инсонпарварлик, ватанпарварлик, меҳнатсеварлик, юксак эътиқод руҳида тарбиялашнинг муҳим омили сифатида тарбиявий ишлар методикаси фани фалсафа, психология, умумий педагогика, физиология, тарих, тил ва адабиёт каби фанлар билан боғлаб ўрганилади.

Маънавий-ахлоқий тарбия воситасида бўлажак ўқитувчиларни ижтимоий жамиятнинг фаол иштирокчиларига айлантиришнинг “одамзодга хос энг юксак маънавий ва жисмоний баркамолликни мужассам этган”, “янгиланаётган жамиятимизда соғлом авлодни тарбиялаш”, “эркин фуқаро маънавиятини шакллантириш”, “маънавий-маърифий ишларни юксак даражага кўтариш орқали баркамол инсонларни вояга етказишга” қодир шахсларни таркиб топтириш тамойиллари тарбия методикасининг туб моҳиятини ташкил этади.

Ёш авлодни ҳар томонлама етук ва баркамол этиб тарбиялашга оид давлат сиёсатини амалга оширишни маънавий-ахлоқий тарбиясиз тасаввур этиб бўлмайди. Зеро, узлуксиз таълим тизимининг барча бўғинларида, хусусан, олий таълим муассасаларида талабаларнинг онги, тафаккури ва дунёқарашини жамиятнинг мақсад ва вазифаларини амалга оширувчи кучга айлантиришда маънавий-ахлоқий тарбия алоҳида ўрин тутади.

“Мамлакатимизда, – деган эди юртбошимиз Ш.М.Мирзиёев, – амалга оширилаётган барча ислохот ва ўзгаришлар, кенг кўламли дастурлар ягона ва улуғ бир мақсадга қаратилган. У ҳам бўлса, ...фарзандларимизни ҳар томонлама етук ва баркамол этиб тарбиялашдан иборат” [1; 412-б.].

Маънавий-ахлоқий тарбия ва ёшларга оид давлат сиёсати замиридаги ёш авлодни тарбиялаш мақсади том маънодаги эзгулик ғоясидир. Ёшларнинг билим олиши, касб-хунар эгаллаши учун яратилаётган шарт-шароитлар давлатимизнинг таълим-тарбия тизими марказида турувчи маънавий-ахлоқий тарбия, аввало, шахс маънавиятини ривожлантириш масаласи билан чамбарчас боғлиқ бўлиб, юксак ахлоқий фазилатлар, маънавий етуклик ва маънавий киёфани таркиб топтиришга хизмат қилади.

Маънавият – инсон интеллекти ва руҳий оламининг уйғунлиги каби мураккаб ижтимоий ҳодисадир. Маънавиятнинг моҳияти, амалий аҳамияти, айниқса, жамият ҳаётида туб ислохотлар олиб борилаётган даврларда яққол кўзга ташланади. Давлатнинг куч-қудратини маънавий баркамол бўлган кишиларгина белгилайди. Халқ ва юрт манфаати ҳар бир ишда, хатти-ҳаракатларда, ўзаро муносабатларда, жамоа турмуш тарзи ва тартиб-қоидаларини ҳурмат қилиб, унга амал қилишни тақозо этади. Шу нуқтаи назардан ёндашганда, маънавият ахлоқ тушунчаси билан чамбарчас боғлиқлиги намоён бўлади.

Ахлоқ – ижтимоий онг шакллари билан бири. Кишиларнинг тарихан таркиб топган хулқ-атвори, юриш-туриши, ижтимоий ва шахсий ҳаётдаги ўзаро, шунингдек, жамиятдаги муносабатларни тартибга солиб турувчи барқарор, муайян норма ва қоидалар йиғиндиси. Маълумки, кундалик ахлоқ нормаларини мустаҳкамламасдан, меҳнат интизомига қатъий риоя қилмасдан, кишиларнинг ташкилотчилиги ва масъулиятини юқори поғонага кўтармасдан туриб, ижтимоий турмуш тарзини яхшилашга эришиб бўлмайди. Шундай вазиятни вужудга келтириш ахлоқий тарбиянинг вазифаларидан биридир.

Хулқ ва хулқ-атвор тушунчалари инсон феъл-атвори билан боғлиқ ахлоқий ҳодиса бўлиб, киши феълининг ахлоқийлик доирасидаги кўринишидир. Инсоннинг ахлоқийлик доирасидаги хатти-ҳаракатлари хулқдан ташқари одоб ва ахлоқни ўз ичига олади. Одоб инсон ҳақида ёқимли таассурот уйғотадиган, лекин оила, жамоа, жамият ва инсоният ҳаётида ўзгариш ясайдиган даражада аҳамият касб этмайдиган хатти-ҳаракатлардан иборат бўлса, ахлоқ муайян жамият, замон ва инсоният тарихи учун таъсир эта оладиган турли хатти-ҳаракатлар мажмуи, инсоний камолот даражасини белгиловчи маънавий ҳодиса.

Одоб-ахлоқ қоидаларини билиш билан бирга, уни амалда қўллаш ўртасида ўзаро боғлиқлик бўлиши зарур. Кишиларнинг амалий фаолияти ва хулқ-атвори унинг маънавий-ахлоқий эътиқодига мос келиши керак. Агарда улар ўртасида фарқ кузатилса, тарбия жараёни тўлиқ амалга оширилмаганлиги маълум бўлади. Фикримизча, ахлоқ кишининг ички олами, эътиқоди, фазилатлари сифатида мавжуд бўлса, одоб шахснинг кўзга ташланадиган мулозамати, хулқ-атвори, муомала муносабати тарзидир.

Бизнингча, маънавий-ахлоқий тарбия – талабаларга жамиятдаги маънавий-ахлоқий меъёрлар мазмунини тушунтириш, ушбу меъёрнинг ижтимоий ҳаётдаги аҳамиятини англашиш, уларда халқнинг миллий-маданий кадриятларига асосланган ҳолда юксак инсоний фазилатларни таркиб топтириш, ижобий муносабатларга кириша олиш кўникмаларини ривожлантириш ҳамда шахс сифатида ўзини-ўзи ривожлантириш компетенцияларини таркиб топтириш жараёнидир.

Бугунги ахборот оқими орқали ёшлар маънавияти учун кураш кетаётган бир вақтда ёшларни маънавий меросимиз билан яқиндан таништириш маънавий-ахлоқий тарбияда ҳам ижобий самара беради.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ш.Мирзиёев. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамыз. - Т.: Ўзбекистон, 2017
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги ПФ-4947-сон Фармони. www. lex.uz.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 3 майдаги «Узлуксиз маънавий тарбия концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» ПҚ-4307-сон Қарори. www. Lex.uz
4. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. -T.: O'zbekiston, 2020 й.
5. Олимов Ш.Ш. Маънавий-ахлоқий тарбия асослари. (Монография). –Т.: «Fan va texnologiya», 2015.

ГУРУХ РАХБАРИНИНГ ТАРБИЯВИЙ ИШЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ УСУЛЛАРИ.

С.Р.Исмамов, БухДУ ўқитувчиси

Ш.Ш.Шукруллаева, БухДУ 3-босқич талабаси

***Аннотация.** Ушбу мақолада савод ўргатиш дарслари бошланғич синфларда ўтиладиган барча предмет дастурларининг бўлимлари билан бевосита боғлиқ машғулотларнинг янгилигини таъминлашга қаратилган инновацион технологиялар асосида дарс ўтиш жараёнини ташкил этади.*

***Аннотация.** В данной статье уроки обучения грамоте организуют процесс проведения урока на основе инновационных технологий, направленных на обеспечение новизны обучения, непосредственно связанной с разделами всех предметных программ, проводимых в начальных классах.*

***Annotatsion.** In this article, the lessons of teaching literacy constitute the process of passing lessons on the basis of innovative technologies aimed at ensuring the freshness of the lessons directly related to the Departments of all subject programs passed in the primary classes.*

***Калит сўзлар:** таълим-тарбия, ҳужжат, гуруҳ, касб-ҳунар.*

***Ключевые слова:** Образование, документ, группа, профессиональная подготовка.*

***Key words:** Education, document, group, vocational training.*

Мамлакатимизда кейинги йилларда қабул қилинган таълим ва тарбия тўғрисидаги қатор меъёрий ҳужжатлар, жумладан Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"ги қонуни, "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" бозор иқтисодиёти шароитларида муваффақиятли ишлай оладиган, мустақил фикрловчи кадрларни тайёрлашда оила, маҳалла ва ўқув билим юрти нуфузини янада юқори поғонага кутаришни тақозо этади.

Зеро, таълим-тарбияни такомиллаштиришда ҳам давлат бош ислохотчидир, Президентимиз таъкидлаганидек, биринчидан, ёш авлодга ўзлигимизни, муқаддас анъаналаримизни англаш туйғуларини, халқимизнинг кўп асрлар давомида шаклланган эзгу орзуларини, жамиятимиз олдида бугун қўйилган олий мақсад ва вазифаларни сингдириш;

иккинчидан, жамиятимизда бугун мавжуд бўлган ҳурфикрликдан қатъий назар ёшларни жиқслаштирадиган, халқимиз ва давлатимиз дахлсизлигини асрайдиган, эл-юртимизни энг юксак мақсадлар сари чорлайдиган ягона ғоя — миллий мафкурага садоқат руҳида тарбиялаш;

учинчидан, ёшларни байналмилал жаҳон ҳамжамиятида, халқаро майдонда Ўзбекистонга муносиб ҳурмат тўғдириш учун интилиш руҳида тарбиялаш;

тўртинчидан, ёш авлодни ватанпарварлик, эл-юртга садоқат, юксак одамийлик ва инсоний фазилатлар руҳида тарбиялаш;

бешинчидан, ёш авлодни улуг аждодларимизнинг муносиб ворислари эканликлари, айни вақтда жаҳон ва замоннинг умумбашарий ютуқларини эгаллаш руҳида тарбиялаш Ўзбекистонда талаба-ёшларни тарбиялашнинг энг долзарб масаласидир.

Давлатимиз раҳбари кўрсатиб берганидек, таълим-тарбия соҳасидаги ислохотлар:

биринчидан, ижтимоий-сиёсий иқлимга ижобий таъсир кўрсатишга, умуман мамлакатдаги мавжуд муҳитни бутунлай ўзгартиришга;

Г.Н. Курбанова, Ш.Т.Юлдашова. РАЗВИТИЯ МЕТОДОВ ПРЕПОДОВАНИЯ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ	186
М.Сатторов. УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА КЛЕВЕТУ	189
Qo'shshayeva A. A., Faxriddinova M.Q. BOLA PSIXOLOGIYASI VA UNING NUTQIDAGI NUQSONLAR	192
Dilsora Ergashova. FONETIK MASHQLARDAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI	194
N.H. Hojiyeva. O'ZBEK TILIDA MEVA ETIMOLOGIYASIGA OID LUG'ATLAR	196
M.Z. Temirova. ATOM TUZILISHINING HOZIRGI ZAMON ATOMISTIK TALQINI.....	198
M.I.Adizova. 3-SINF O'QISH DARSLIGIDAN 1 SOATLIK NOAN'ANAVIY OCHIQ DARS ISHLANMASI	200
M. G. Садуллоева. УНИКАЛЬНЫЙ ИДИОЛЕКТ ГУЛХАНИ- БАСЕННИКА	206
G. Usmonova. BOSHLANG'ICH SINFLARDA GEOMETRIK MATERIALNI O'RGATISHNING UMUMIY MASALALARI.....	207
S.Cho'lliyeva. 1-SINF МАТЕМАТИКА DARSLIGIDAN 1 SOATLIK NOAN'ANAVIY OCHIQ DARS ISHLANMASI	208
М.О.Очилова, Р.Шамсуллаева. Бошланғич синф математика дарсларида ижодий фикрлашни шакллантириш.	210
A. Idiyeв, J Hayitov. O'QUVCHILARDA FIGURA YUZI TUSHUNCHASINI SHAKLLANTIRISHGA DOIR USULIY TAVSIYALAR	212
Ю.Пўлотова, С.Ўктамова. БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМДА ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ИЖОДИЙ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ МЕТОДИК МУАММО СИФАТИДА	213
Ю.Пўлотова, Ф.Исоева. ОНА ТИЛИ ТАЪЛИМИДА ПРАГМАТИК КОМПЕТЕНЦИЯНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ АСОСЛАРИ	215
M.M.Tilavova. TECHNOLOGIYA DARSLARIDA XORIJIY TA'LIM TIZIMIDAN FOYDALANISH.....	217
Ш.М.Фармонова. БОШЛАНҒИЧ СИНФЛАР ЎҚУВЧИЛАРИДА КАСБГА БЎЛГАН ҚИЗИҚИШНИ ШАКЛЛАНТИРИШ	219
N.H.Rahmatov. BOSHLANG'ICH SINFLARDA ASOSIY MIQDORLARNI O'RGATISH JARAYONIDA PEDAGOGIK TECHNOLOGIYALARNI QO'LLASH SAMARADORLIGI	221
G. T. Cho'lliyeva. OHANG – NUTQIY JARAYONNING AJRALMAS BIRLIGI	225
Г. Ш. Рахмонова. ТАЛАБАЛАРДА МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ТАРБИЯНИНГ АҲАМИЯТИ.....	228
С.Р.Исмаатов, Ш.Ш.Шукруллаева. ГУРУХ РАХБАРИНИНГ ТАРБИЯВИЙ ИШЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ УСУЛЛАРИ	230
Р.А. Қўлдошев. ДУНЁДА ЧАПАҚАЙЛИК МУАММОСИ	234
Р. М. Раҳмоновна. ТАЪЛИМНИ РАҚАМЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА ЎҚУВ МАТЕРИАЛИНИ ЎЗЛАШТИРИШ ДАРАЖАЛАРИ	236
Ю.Пўлотова. ЎҚИШ ДАРСЛАРИДА ИЛМИЙ-ОММАБОП МАҚОЛАЛАРНИ ЎҚИТИШДА ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ	239
Ю.Пўлотова. БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИШ ДАРСЛАРИДА ЎҚУВЧИЛАРНИ КИТОБХОН СИФАТИДА ТАРБИЯЛАШНИНГ МЕТОДИК ИМКОНИЯТЛАРИ	240
G. N.Davranova. МАКТАВГАСНА YOSHDAGI BOLALARNING DUNYOQARASHINI KENGAYTIRISHDA O'YINCHOQLARNING АНАМИЯТИ.....	242
G. F. Yodgorova. BOSHLANG'ICH SINFLARDA XALQ OG'ZAKI IJODINING TARBIYAVIY АНАМИЯТИ.....	245
Г.А.Равганова, М.Б.Сатторова, Ҳ.Б. Сайпиллаева. ИЖТИМОИЙ ФАОЛ ТАЛАБА ШАХСИНИНГ ИНТЕЛЛЕКТУАЛ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	248
H. G'. Jumayeva. BOSHLANG'ICH SINFLARDA YOZUV VA HUSNIXAT DARSLARINI TASHKIL QILISH	250
Ҳ.Х. Ҳамзаев, М.Б.Абулқосимова, С.Б. Қодирова. БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМНИ ИНТЕГРАТИВ РИВОЖЛАНТИРИШ ШАКЛЛАРИ	252
M.H.Nakimova, D. Halimova. МАТЕМАТИКА FANINI O'QITISHDA TA'LIM TECHNOLOGIYANI TATBIQ ETISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	254
М.Қувондиқова. ТАЛАБАЛАРНИНГ МУСТАҚИЛ ИШИ - ТАЪЛИМНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ЭТАКЧИ ШАКЛИ СИФАТИДА.....	256
R.X.Jumayev, M.Xayrullayeva. YOZUVGA O'RGATISH DARSLARIDA ZAMONAVIY USULLARDAN FOYDALANISH.....	258
М. Қувондиқова. БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИНИНГ МУСТАҚИЛЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ.....	260